№ 106: ЧАС ЗРІЛОСТІ

Полишаючи золоте місто чудес

МАКСИМ ВІХРОВ

3 ВЕРЕСНЯ 2023

З-поміж усього, що втрачене разом із дитинством, найдивнішою річчю видається мені повсюдна присутність незмінного. Усвідомлення скінченності людського буття приходить до всіх нас із деяким запізненням, але дивовижним для мене був і матеріальний світ.

Гобелен зі сценами Апокаліпсису, 1377–1382 роки

Малому мені здавалося, що сірі «панельки», серед яких я виріс, вкарбовані у часопростір не згірш за єгипетські піраміди. Крива верба у дворі стояла непохитно, мов Ігґдрасіль, а риплива гойдалка, здавалося, була покрита патиною вічності. Але мірою дорослішання відчуття незмінного розпадалося. Тепер вже я знаю, що зникоме все: і люди, і гойдалки, і верби, цілі міста і країни. Скільки балістичних ракет потрібно, щоб перетворити на порох піраміду Хеопса? Те, що це питання виглядає лише як риторичний прийом, — результат щасливого збігу мінливих геополітичних обставин. Не вірите? Пригадайте, наприклад, баміанські статуї Будди, які простояли півтора тисячоліття — майже вічність! — а тепер існують лише на фотографіях.

У відчутті незмінного був закорінений і мій підлітково-юнацький бунт. Ті, чиє дорослішання припало на 1990-ті, знали чи принаймні здогадувалися, що життя — не легка прогулянка. Але більшість із нас усе ж піддалася загальній ілюзії, що історія вже закінчилася — не так, як у Йоана Богослова, а так, як у Френсіса Фукуями. Я почувався частиною покоління, якому не дісталося ані Великої війни, ані Великої депресії, а отже, наша головна проблема полягає в тому, що нам до скону доведеться працювати на ненависних роботах, щоби придбати те, що нам насправді не потрібне. Такий собі задушливий статус кво, із якого непросто втекти. Лише потім я втямив, що Тайлер Дерден — просто черговий шмаркач, який все неправильно зрозумів. Правило, яке ми з Тайлером замірялися зламати, насправді було винятком. Епоха, проти якої ми збиралися повстати, виявилась лише миттєвістю, котра промайнула швидше, ніж

ми це усвідомили.

Коли навесні 2022 року журнал «TIME» вийшов з обкладинкою «The return of history», це було смішно, бо насправді історія нікуди й не зникала, хай що там написав у молодості Фукуяма. Та й що таке історія? У дитинстві минуле здавалося мені застиглим ландшафтом завершених подій, шерегом закляклих на постаментах постатей і закарбованих у підручниках дат. Таке собі сонне царство статики, лабіринт музейних вітрин. І лише згодом я усвідомив, що жодною статикою там ніколи й не пахло. Минуле — це неситий Мальстрем, який поглинав племена, народи, царства й королівства, суспільні страти, мови, культури, богів і героїв — одним словом, усе, що встигало з'явитися під сонцем. Піраміди — це насправді не про вічність, а про зникомість. Так само, як уламки затонулого корабля, які за примхою хвиль викинуло на берег.

Діти мріють стати епічними героями або епічними лиходіями, але дорослим зазвичай вистачає сил хіба на медіанну порядність чи медіанне паскудство.

У цьому сенсі дорослішання — це не лише про вивчення правил, за якими функціонує світ, а й про усвідомлення того, до якої міри цей світ мінливий і нетривкий. Цей парадокс дуже гостро відчував Говард Лавкрафт. «Дорослий вік — це пекло», — якось прохопився він, і це пояснює, чому відлюдник з Провіданса все життя писав казки. У химерному всесвіті Лавкрафта почесне місце відведене всьому стародавньому. Час він вважав своїм особистим ворогом, тому про все, що здатне опиратись його безжальному плину, писав із пієтетом і ніжністю. Але в його творах завжди лунає жорстокий рефрен: уся історія людства — минула, теперішня, майбутня — це лише миттєвість. Навіть у центр пантеону правічних божеств Лавкрафт помістив сліпого бога-ідіота Азатота, осердя хаосу і руйнації. Не менше, ніж Лавкрафт за своєю старою-недоброю Новою Англією, я сумую за часами, коли для мене — тоді ще підлітка — його оповідання були просто похмурими казками. Але фундаментальна риса дорослішання — незворотність.

Іще один парадокс дорослішання: ми одночасно усвідомлюємо, як багато від нас залежить і як мало насправді можемо зробити. Казковим героям, на яких ми взоруємось у дитинстві, все вдається. Байдуже, хто ти — брутальний кіммерійський воїн чи поважний гобіт. І той, і другий здатні на надзусилля, яке міняє хід історії. Натомість пересічний дорослий чудово розуміє, що всі його потенції, застосовані якнайкращим чином, дадуть у загальному підсумку зникомо

маленький результат. Недарма тих, кому вдається зробити трохи більше, пам'ятають у віках. Але таких насправді дуже небагато — мізерна дрібка з усіх ста з гаком мільярдів людей, які живуть чи колись жили на землі. Діти мріють стати епічними героями або епічними лиходіями, але дорослим зазвичай вистачає сил хіба на медіанну порядність чи медіанне паскудство. Можливо, саме тому ми так легко прощаємося зі своїм дитячим індивідуалізмом, вливаємось у спільноти і так високо цінуємо участь у колективних діях. Стаючи *великими*, себто дорослими, ми *маліємо* — і у власних очах, і перед лицем викликів нашого, дорослого світу.

З якого боку не поглянь, дорослішання — це запрошення у вельми незатишну реальність, відкараскатися від котрого мало кому вдається. Із такої перспективи дорослішання можна — і так часто роблять — вважати трагедією. Лавкрафт усе життя намагався повернутись у світ дитячих снів, фантазій і мрій, до свого заповітного «золотого міста чудес». Світ дорослих справді може запропонувати нам небагато. Жалюгідно мало, якщо позбутися певних терапевтичних ілюзій. Але хто сказав, що мало — це не достатньо? Зникомість надає речам і моментам той особливий смак, котрого не має вічність, а мізерність шансів на успіх робить здобутки ще ціннішими. Істинна сила й істинна слава народжуються із безсилля і сорому. Назавжди полишаючи своє золоте місто чудес, ми рушаємо у подорож, яка зовсім не схожа на походеньки Сіндбада чи якогось іншого казкового волоцюги. Проте хоч би що з нами трапилося на шляху, воно трапиться *насправжки*. І це, можливо, єдина суттєва перевага дорослішання — і саме вона покриває всі збитки.

МАКСИМ ВІХРОВ 3 ВЕРЕСНЯ 2023

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**